

ŽURNALISTŲ ETIKOS INSPEKTORIAUS
SPRENDIMAS

**DĖL PUBLIKACIJOSE „PROKURATŪROS IR STT TAIKINYS –
KONSERVATORĖ R. JUKNEVIČIENĖ IR SEIMO PIRMININKAS
V. MUNTIANAS?“ (WWW.LRYTAS.LT, 2008-03-18) IR „SKLYPŲ SKANDALO
AIDAS JAU ATSIKITO IKI SEIMO“ („LIETUVOS RYTAS“, 2008-03-19, NR.
63/5228) PASKELBTOS INFORMACIJOS**

2008 m. rugsėjo 17 d. Nr. SPR-56
Vilnius

Š. m. gegužės 16 d. žurnalistų etikos inspektorius gavo Lietuvos Respublikos Seimo narės Rasos Juknevičienės skundą dėl publikacijose „Prokuratūros ir STT taikiny – konservatorė R. Juknevičienė ir Seimo pirmininkas V. Muntianas?“ (www.lrytas.lt, 2008-03-18) ir „Sklypų skandalo aidas jau atsikito iki Seimo“ („Lietuvos rytas“, 2008-03-19, Nr. 63/5228) paskelbtos informacijos. Pareiškėja skunde teigia, kad publikacijoje paskelbti teiginiai neatitinka tikrovės ir žemina jos garbę ir orumą. Pareiškėja nurodė, kad jos veikla niekada nebuvo tirama STT ar Generalinėje prokuratūroje. Pareiškėjos įsitikinimu, viešosios informacijos rengėjas nesilaikė Visuomenės informavimo įstatyme įtvirtintos pareigos atidžiai ir rūpestingai tikrinti faktus. Pareiškėja prašo: 1) išnagrinėti jos skundą dėl minėtose publikacijose paskleistų teiginių; 2) įspėti portalo www.lrytas.lt leidėją UAB „Lrytas“ ir dienraščio „Lietuvos rytas“ leidėją UAB „Lietuvos rytas“ dėl teisės aktų pažeidimų; 3) priimtą sprendimą paskelbti „Valstybės žinių“ priede „Informaciniai pranešimai“.

Tirdamas pareiškėjos skundą, žurnalistų etikos inspektorius raštu kreipėsi į interneto portalo www.lrytas.lt vyriausiąjį redaktorių Rimvydą Valatką ir į laikraščio „Lietuvos rytas“ vyriausiojo redaktoriaus pirmąjį pavaduotoją Feliksą Telksnį, kuris yra paskirtas už šio laikraščio turinį atsakingu asmeniu, prašydamas paaiškinti ginčo objektu esančiuose teiginiuose „Prokuratūros ir STT taikiny – konservatorė R. Juknevičienė <...>“, „Prokuratūra rengiasi prašyti, kad Seimas panaikintų kai kurių Seimo narių neliečiamybę“, „Lrytas.lt šaltinių duomenimis, parlamentarai galėjo daryti įtaką vietos politikams“, „Lrytas.lt šaltinių duomenimis, su skandalu gali būti susiję <...> ir konservatorė Rasa Juknevičienė“ („Prokuratūros ir STT taikiny – konservatorė R. Juknevičienė ir Seimo pirmininkas V. Muntianas?“ (www.lrytas.lt, 2008-03-18) ir atitinkamai teiginiuose „Generalinis prokuroras Algimantas Valantinas iš Seimo tribūnos prašo panaikinti Rasos Juknevičienės <...> neliečiamybę“, „Kauno politikus taršančios Specialiųjų tyrimų tarnybos (STT) išgąsdinti Seimo nariai iš lūpų į lūpas vakar perdavinėjo iš kažkur pasklidusias žinias apie tai, kad kovotojos su korupcija įvaizdį kurianti konservatorė R. Juknevičienė <...> atsidūrė tyrėjų akiratyje“, „Prabilta apie tai, jog Kauno meras konservatorius Andrius Kupčinskas patyrė ir vienos įtakingiausių konservatorių R. Juknevičienės spaudimą. Šaltiniai Tėvynės sąjungoje teigia, kad būtent todėl STT akiratyje galėjo atsidurti ne tik naujasis Kauno meras, bet ir Seimo narė?“ („Sklypų skandalo aidas jau atsikito iki Seimo“, „Lietuvos rytas“, 2008-03-19, Nr. 63/5228) paskelbtos informacijos atitikimą tikrovei įrodančias aplinkybes bei savo poziciją dėl susidariusios ginčo situacijos.

Portalo www.lrytas.lt vyriausiojo redaktoriaus R. Valatkos paaiškinimai buvo gauti. Tuo tarpu F. Telksnys jokių paaiškinimų nepateikė.

Savo paaiškinimuose R. Valatka nurodė, kad pareiškėja reikalauja pasiaiškinti dėl iš konteksto ištrauktų kelių eilučių, o tai, R. Valatkos nuomone, mažų mažiausia negarbinga. R. Valatka nurodė, kad pareiškėjai buvo suteikta galimybė pareikšti savo nuomonę, ji informacijoje pateikiama visa. Pareiškėja, anot R. Valatkos, paneigė visus kaltinimus – šie Seimo narės žodžiai paskelbti.

R. Valatka pažymėjo, kad pareiškėja dar labiau galėjo pasinaudoti teise apginti savo

vardą, jeigu pokalbio metu nebūtų susierzynusi ir numetusi telefono ragelio. Anot R. Valatkos, tai jau Seimo nario, kaip tautos išrinktojo, etikos klausimas.

R. Valatka paaiškino, kad gavo savo korespondento Kaune parengtą informaciją apie sklypų skandalą, į kurį įsivėlė keli politikai. Anot R. Valatkos, kadangi nebuvo pakalbėta su tekste minimais veikėjais, lrytas.lt korespondentas Dainius Kinderis iš buitinio redaktoriaus gavo užduotį paimti interviu iš Generalinės prokuratūros atstovų bei pareiškėjos. R. Valatka nurodė, kad Generalinė prokuratūra informaciją atsisakė teikti. Korespondentas D. Kinderis susisiekė su pareiškėja. R. Valatka pateikė pokalbio, kuris vyko su Seimo nare, diktofono išklotinę.

„D. Kinderis: Ar žinote, kad prokuratūra rengiasi prašyti, kad Seimas panaikintų jūsų – Seimo nario neliečiamybę?

R. Juknevičienė: „Nieko apie tai nežinau, kažkas skleidžia apie mane gandus“.

D. Kinderis: Ar girdėjote apie STT atliktas kratas Kauno apskrities viršininko administracijoje?

R. Juknevičienė: Jūs dabar parašysite, kad aš viską paneigiu, bet vis vien sukelsite skandalą“.

R. Valatka paaiškino, kad šioje vietoje D. Kinderis nespėjo užduoti kito klausimo, nes R. Juknevičienė numetė telefono ragelį. Pasak R. Valatkos, tokiu atveju žurnalistui nelieka nieko kito, kaip tik skelbti tiek informacijos, kiek jos pavyko surinkti. Kadangi naujienų portalas – ne laikraštis, todėl, pasak R. Valatkos, nėra laiko ilgiems tyrimams. R. Valatka nurodė, kad suprastami, jog tai labai didelį šešėlį metanti žinia, jie paliko pavadinime klaustuką.

R. Valatka paaiškinimuose nurodė, kad, kaip žinoma, tolesni įvykiai iš esmės patvirtino jų pateiktą informaciją. Pasak R. Valatkos, kai bus nagrinėjama byla ir bus paskelbti buvusio Kauno konservatorių ir Kauno savivaldybės veikėjo Balučio parodymai, redakcija tikisi, jog bus patvirtinta net ir tai, ko tuo metu tvirtinti jie net nesirengė.

Žurnalistų etikos inspektorius pažymi, kad asmens garbė ir orumas yra ginami, kai nustatoma šių faktinių aplinkybių visuma: 1) žinių paskleidimo faktas; 2) faktas, jog paskleistos žinios yra apie pareiškėją; 3) faktas, jog paskleistos žinios žemina asmens garbę ir orumą; 4) faktas, jog paskleistos žinios neatitinka tikrovės. Pažymėtina, kad žeminančia žmogaus garbę ir orumą žinia laikoma tikrovės neatitinkanti, diskredituojanti asmenį informacija, kurioje teigiama apie asmens padarytą teisės, moralės ar paprotinių normų pažeidimą, negarbingą poelgį, netinkamą elgesį buityje, šeimoje, viešajame gyvenime, nesąžiningą visuomeninę, komercinę veiklą ir pan.

Visuomenės informavimo įstatymo 2 straipsnio 33 dalyje nustatyta, kad nuomonė – tai visuomenės informavimo priemonėse skelbiamas požiūris, nusimanymas, nuovoka, supratimas, mintys arba komentarai apie bendro pobūdžio idėjas, faktų ir duomenų, reiškinių ar įvykių vertinimai, išvados ar pastabos apie žinias, susijusias su tikrais įvykiais. Visuomenės informavimo įstatymo 2 straipsnio 69 dalis nustato, jog žinia – tai visuomenės informavimo priemonėse skelbiamas faktas ar tikri (teisingi) duomenys.

Išnagrinėjęs pareiškėjo skundą Visuomenės informavimo įstatymo nuostatų laikymosi požiūriu, žurnalistų etikos inspektorius

n u s t a t ė:

portalo www.lrytas.lt vyriausiojo redaktoriaus R. Valatkos paaiškinimai laikytini nepagrįstais. Duomenis paskelbusiam asmeniui tenka pareiga įrodyti, kad jis veikė sąžiningai, tačiau R. Valatka to neįrodė. Ginčo objektu esanti viešoji informacija, liečianti pareiškėją, neatitinka faktinių aplinkybių, priskiria pareiškėjai teisės ir moralės požiūriu nepriimtinius veiksmus, o tai formuoja neigiamą visuomenės nuomonę apie pareiškėją.

Teiginyje „Prokuratūros ir STT taikynys – konservatorė R. Juknevičienė <...>“, viešosios informacijos rengėjas, pateikdamas informaciją apie įvykius, susijusius su sklypų skandalu Kaune, paskelbė naują žinią, kad pareiškėjos atžvilgiu prokuratūra ir STT imsis teisinių veiksmų. Tai, jog šis sakinytis yra žinia, metanti didelį šešėlį pareiškėjai, paaiškinimuose

pripažino ir R. Valatka. R. Valatkos argumentas, kad publikacijos pavadinime yra paliktas klaustukas, yra nepagrįstas, kadangi asmens garbės ir orumo pažeminimas gali būti išreikštas ir klausiamajame sakinyje, priklausomai nuo sakinio prasmės ir galimybės patikrinti perteikiamą žinią. Nagrinėjamame teiginyje paskleista žinia yra akivaizdžiai pareiškėjos garbę ir orumą žeminančio pobūdžio, kadangi suponuoja pareiškėjos veiksmų tyrimą baudžiamosios atsakomybės prasme.

Žurnalistų etikos inspektoriaus atlikto tyrimo metu nustatyta, kad ši žinia neatitinka tikrovės. Faktą, kad dėl skundžiamose publikacijose aprašyto sklypų skandalo Kaune Generalinė prokuratūra jokių teisinių veiksmų prieš pareiškėją nesiėmė ir nesiims, kadangi ji visiškai nesusijusi su tiriamą byla, inspektoriui oficialiai raštu patvirtino Generalinės prokuratūros Organizuotų nusikaltimų ir korupcijos tyrimo departamento prokuroras Aidas Mažeika. Tai, jog nagrinėjamame teiginyje paskleista žinia yra klaidinga, oficialiai raštu patvirtino ir Specialiųjų tyrimų tarnybos direktoriaus pirmasis pavaduotojas Aidenas Karpus, informuodamas inspektorių, kad Specialiųjų tyrimų tarnyba jokių teisinių veiksmų prieš pareiškėją dėl minėto sklypų skandalo nėra ėmusi.

Pažymėtina, kad nagrinėjamas teiginys „Prokuratūros ir STT taikiny – konservatorė R. Juknevičienė <...>“ yra skundžiamos publikacijos antraštė. Publikacijų antraštėms yra keliamos tam tikros jų sudarymo taisyklės ir reikalavimai. Europos Tarybos Parlamentinės Asamblėjos rezoliucijos Nr. 1003 (1993) „Dėl žurnalistikos etikos“ 4 punkte yra įtvirtintas reikalavimas, jog žinių antraštės ir santraukos turi kiek įmanoma geriau atspindėti pateikiamų faktų ir duomenų esmę. Analizuojant visą skundžiamos publikacijos tekstą, kontekstą, informacijos šaltinių pasisakymo aplinkybes, iš publikacijoje paskleistų duomenų turinio yra aišku, jog pareiškėjos veiksmai vertinami neadekvačiai vykusiems faktams, todėl antraštė neatspindi esmės, o parinkta tik tam, kad be jokių įrodymų sukompromituotų pareiškėją skaitytojų akyse.

Teiginyje „Prokuratūra rengiasi prašyti, kad Seimas panaikintų kai kurių Seimo narių neliečiamybę“ pareiškėja tiesiogiai nėra paminėta. Todėl nelaikytina, kad šis teiginys žemina pareiškėjos garbę ir orumą.

Teiginyje „Lrytas.lt šaltinių duomenimis, parlamentarai galėjo daryti įtaką vietos politikams“ pareiškėja nėra įvardijama, todėl nėra pagrindo daryti išvadą, kad šio teiginio paskelbimas menkina gerą pareiškėjos vardą visuomenėje.

Teiginyje „Lrytas.lt šaltinių duomenimis, su skandalu gali būti susiję <...> ir konservatorė Rasa Juknevičienė“ yra paskleista naujo pobūdžio informacija apie pareiškėją, formuojanti neigiamą vertinimą jos atžvilgiu. Nagrinėjamas teiginys laikytinas žinia todėl, kad jame paskelbta informacija gali būti patikrinta tiesos požiūriu. Pareiškėjos skundo tyrimo metu žurnalistų etikos inspektorius nustatė, kad pareiškėja visiškai nesusijusi su sklypų skandalo Kaune byla. Šią aplinkybę, kaip jau minėta, oficialiai patvirtino Generalinės prokuratūros atstovas. Nagrinėjamame teiginyje paskelbta žinia akivaizdžiai neigiamai apibūdina ir diskredituoja pareiškėją. Todėl žurnalistų etikos inspektorius daro išvadą, kad nagrinėjamame teiginyje paskelbta žinia neatitinka tikrovės ir žemina pareiškėjos garbę ir orumą.

Laikraščio „Lietuvos rytas“ teiginiuose „Generalinis prokuroras Algimantas Valantinas iš Seimo tribūnos prašo panaikinti Rasos Juknevičienės <...> neliečiamybę“, „Kauno politikus taršančios Specialiųjų tyrimų tarnybos (STT) išgąsdinti Seimo nariai iš lūpų į lūpas vakar perdavinėjo iš kažkur pasklidusias žinias apie tai, kad kovotojos su korupcija įvaizdį kurianti konservatorė R. Juknevičienė <...> atsidūrė tyrėjų akiratyje“, „Prabilta apie tai, jog Kauno meras konservatorius Andrius Kupčinskas patyrė ir vienos įtakingiausių konservatorių R. Juknevičienės spaudimą. Šaltiniai Tėvynės sąjungoje teigia, kad būtent todėl STT akiratyje galėjo atsidurti ne tik naujasis Kauno meras, bet ir Seimo narė?“ yra paskleisti konstatuojamojo, o ne vertinamojo pobūdžio duomenys, kurie gali būti patikrinti tiesos požiūriu, todėl vertinami kaip žinia. Ši žinia savo esme skelbia, jog pareiškėja atliko veiksmus, kurie užtraukia baudžiamąją atsakomybę. Tokia žinia yra akivaizdžiai žeminanti

pareiškėjos garbę ir orumą. Nagrinėjamuose teiginiuose paskleistų duomenų atitikimo tikrovei laikraščio „Lietuvos rytas“ vyriausiojo redaktoriaus pirmasis pavaduotojas F. Telksnys ne tik neįrodė, tačiau net nebandė to daryti. Tokiu atveju, taikoma paskleistų duomenų neatitikimo tikrovei, kol juos paskleidęs asmuo neįrodo priešingai, prezumpcija. Pažymėtina, kad šiuose teiginiuose paskleistų duomenų neatitikimą tikrovei patvirtina ir jau anksčiau aptarta Generalinės prokuratūros ir Specialiųjų tyrimų tarnybos atstovų žurnalistų etikos inspektoriumi oficialiai pateikta informacija.

Pažymėtina, kad Lietuvos Respublikos Konstitucijoje, Europos žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijoje, kituose tarptautinės ir nacionalinės teisės aktuose laiduojama informacijos laisvė, bet kartu pripažįstama, jog teisė skleisti informaciją nėra absoliuti. Pagal Lietuvos Respublikos Konstitucijos 25 straipsnį laisvė skleisti informaciją gali būti ribojama įstatymu, jei tai būtina apsaugoti žmogaus sveikatai, garbei ir orumui, privačiam gyvenimui, dorovei ar ginti konstitucinei santvarkai. Visuomenės informavimo įstatymo 3 straipsnio 3 dalyje suformuluotas vienas iš pagrindinių visuomenės informavimo principų, kad viešoji informacija visuomenės informavimo priemonėse turi būti pateikiama teisingai, tiksliai ir nešališkai. Visuomenės informavimo įstatymo 19 straipsnio 2 dalyje įtvirtintas draudimas platinti dezinformaciją ir informaciją, šmeižiančią, įžeidžiančią žmogų, žeminančią jo garbę ir orumą. To paties įstatymo 41 straipsnio 2 dalies 1 punktas žurnalistus įpareigoja kritiškai vertinti savo informacijos šaltinius, atidžiai ir rūpestingai tikrinti faktus, o 4 punktas – vadovautis savo veikloje pagrindiniais visuomenės informavimo principais, laikytis žurnalistų profesinės etikos normų. Pažymėtina, jog šių pareigų privalo laikytis ne tik laikraščių žurnalistai, bet ir žurnalistai, dirbantys interneto portaluose.

Europos Tarybos Parlamentinės Asamblėjos rezoliucijos „Dėl žurnalistikos etikos“ Nr. 1003 (1993) 4 punktas numato, kad žinių skelbimas turi būti grindžiamas tiesa, kurią garantuoja atitinkamos patikrinimo bei įrodymo priemonės, žinių pateikimo, aprašymo bei atpasakojimo nešališkumas. Gandai neturi būti painiojami su žiniomis. Žinių antraštės ir santraukos turi kiek įmanoma geriau atspindėti pateikiamų faktų ir duomenų esmę. Viešosios informacijos rengėjas negali paskelbti nepatikrintos, asmens garbę ir orumą žeminančios informacijos, nes informaciją pateikti teisingai, tiksliai, etiškai ir nešališkai bei vadovaujantis pagarbos žmogui principais yra viešosios informacijos rengėjų pareiga.

Nurodytos principinės nuostatos suponuoja visuomenės informavimo priemonės atsakomybę, jeigu ji paskelbia tikrovės neatitinkančius ir asmens garbę ir orumą žeminančius duomenis. Asmuo, kuris naudojasi teise nevaržomai skleisti informaciją, privalo laikytis įstatymų nustatytų apribojimų, nepiktnaudžiauti informacijos laisve, įgyvendindamas šią teisę, neturi varžyti kitų asmenų teisių.

Nagrinėjamu atveju viešosios informacijos rengėjai šių reikalavimų nesilaikė, neįsitikino skelbiamos žinios teisingumu, patikimumu ir nepagrįstai sudarė akivaizdų pagrindą skaitytojams manyti, jog pareiškėja atliko neteisėtus veiksmus, už kuriuos numatyta baudžiamoji atsakomybė.

Atsižvelgiant į tai, kas išdėstyta, žurnalistų etikos inspektorius pareiškėjos skundą pripažįsta pagrįstu.

Remdamasis anksčiau išdėstytais motyvais ir vadovaudamasis Visuomenės informavimo įstatymo 50 straipsnio 1 dalies 1 punktu, 2 dalies 1 punktu, 3 dalimi, žurnalistų etikos inspektorius

n u s p r e n d ė:

1. Įspėti viešosios informacijos rengėjus – UAB „Lrytas“ ir UAB „Lietuvos rytas“ dėl Visuomenės informavimo įstatymo 3 straipsnio 3 dalies, 19 straipsnio 2 dalies, 41 straipsnio 2 dalies 1 ir 4 punktų pažeidimų, padarytų publikacijose „Prokuratūros ir STT taikinyš – konservatorė R. Juknevičienė ir Seimo pirmininkas V. Muntianas?“ (www.lrytas.lt, 2008-03-18) ir „Sklypų skandalo aidas jau atsirito iki Seimo“ („Lietuvos rytas“, 2008-03-19, Nr. 63/5228) paskelbiant informaciją apie pareiškėją.

2. Viešai paskelbti sprendimą „Valstybės žinių“ priede „Informaciniai pranešimai“,

Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybos interneto tinklalapyje.

3. Išsiųsti sprendimo kopiją pareiškėjai Seimo narei R. Juknevičienei, UAB „Lrytas“ direktoriui Ričardui Baltaduoniui, interneto portalo www.lrytas.lt vyriausiajam redaktoriui R. Valatkai, UAB „Lietuvos rytas“ vadovui ir vyriausiajam redaktoriui Gedvydui Vainauskui ir laikraščio „Lietuvos rytas“ vyriausiojo redaktoriaus pirmajam pavaduotojui F. Telksniui.

Žurnalistų etikos inspektoriaus sprendimai gali būti skundžiami teismui per 30 dienų nuo jų paskelbimo dienos.

ŽURNALISTŲ ETIKOS INSPEKTORIUS

ROMAS GUDAITIS
